

DE HAAGSCHE VOGELTUIN.

Toen in het jaar 1926 de „Algemeene Vereeniging voor Natuurbescherming voor 's-Gravenhage en omstreken” werd opgericht, had zij ook de inrichting van een vogeltuin op haar werk-programma gesteld. Om bij dit woord „vogeltuin” onmiddellijk alle misverstand uit te sluiten, zij hier vermeld, dat daarmee niet zooiets als een diergaarde wordt bedoeld, doch een zoo rustig mogelijke broed- en verblijfplaats voor in het wild levende vogels. Meermalen zijn er bezoekers door den Haagschen Vogeltuin geleid, die na de bezichtiging bekenden, aanvankelijk in de veronderstelling te hebben verkeerd een collectie van in kooien geplaatste vogels te zien te zullen krijgen.

Met het inrichten van zoo'n vogeltuin beoogde deze vereeniging tweeërlei doel. In de eerste plaats: de bevordering en bescherming van den vogelstand in en bij de bebouwde gedeelten van Den Haag.

Nu kan men van meening zijn, dat deze stad, evenals vele andere, daarvoor ruimschoots met parken, plantsoenen en groote stadstuinen gezegend is, maar dan schenkt men toch niet voldoende aandacht aan enkele speciaal stedelijke bezwaren, welke van deze oorden geen ideale broed- en verblijfplaatsen voor vogels maken. Een van de grootste plagen voor vogels in en bij een stad vormt het groote leger van katten, dat er de oorzaak van is, dat niet alleen vele oude vogels in een kattenmaag terecht komen, maar dat vooral onder de pas uitgevlogen jongen een ware slachting wordt gehouden. Ik hoorde nog onlangs iemand, vol heimelijken trots over de behendigheid van zijn kat, vertellen, dat deze in den broedtijd wel twee- of driemaal op een dag met een jongen vogel in den bek naar huis toekomt. Met eenige overdrijving beweren vogelvrienden weleens, dat — afgezien van een aantal jongen van musschen — door de katten bijna geen enkele jonge vogel in de stad tot vollen wasdom komt.

Verder wordt de onrust in parken en plantsoenen nog verhoogd door de honden, die al of niet blaffend kriskras door de niet omrasterde gedeelten rennen of rondsnuffelen.

Ook mag hier de straatjeugd, in de stad veel sterker in aantal dan op het platteland, niet vergeten worden, die nog steeds het uithalen van nesten tot een geliefkoosde bezigheid rekent. Toen ik dit jaar aan een plantsoenarbeider vroeg, hoe het met eenige nesten van waterhoenders langs den kant van een paar singels was gegaan, luidde het antwoord: allemaal uitgehaald! In den plantsoenaanleg in de Westduinen in Den Haag kan men in den broedtijd dikwijls groepjes Scheveningsche jongelieden naar nesten zien zoeken, waarbij soms een van hen met een stokje tegen struiken en grondbegroeiing klopt, om de broedende vogels door wegvliegen hun nesten te doen verraden. Boschwachters en plantsoenarbeiders in dit gebied vertellen, dat daar de meeste nesten door jongens en ouderen worden verstoord; honden, al of niet bij wandelaars behorend, zouden jaarlijks verscheidene broedende fazanten en eenden op of bij haar nesten doodbijten. Zelf heb ik meermalen honden jagend door dit terrein zien zwerven.

Ten slotte mag niet uit het oog verloren worden, dat vooral in en bij de steden de mensch het evenwicht in de natuur dermate verstoord heeft, dat zijn regelende hand weer noodig is, om daaruit voortvloeiende onheilen te voorkomen of te herstellen. Zoo is in de Scheveningsche boschjes en enkele andere parken het aantal vlaamsche gaaien en eekhoorns in sommige jaren weleens zoo groot geweest, dat er — en hier praat ik weer enkele plantsoenarbeiders na, die zich ook hier wel weer aan eenige overdrijving zullen schuldig maken — haast geen ei meer uitgebroed werd. In de vroege ochtenduren werden er wel gaaien gezien, die heggen, struiken en klimopbegroeiingen bij aldaar staande villa's decimeter voor decimeter naar nesten met eieren of jongen afzochten.

Met het bovenstaande hoop ik hun, die aanvankelijk nog andere gedachten hadden, duidelijk gemaakt te hebben, dat het aanleggen van speciale vogelorden in en bij een stad of andere bebouwde gedeelten van eenigen omvang met het oog op de instandhouding en bevordering van den vogelstand geenszins een daad van overbodige of overdreven zorg is.

Met den Haagschen Vogeltuin wordt nog een tweede, niet minder belangrijk doel nagestreefd: de belangstelling en liefde van het publiek voor de natuur, in het bijzonder voor de vogels, te vermeerderen of op te wekken. Een paedagogisch doel dus.

Hoe in den Haagschen Vogeltuin getracht wordt beide doeleinden te bereiken, zal straks blijken.

Het eerste vraagstuk, waarvoor men bij het inrichten van een vogeltuin gesteld wordt, is het vinden en verkrijgen van een daartoe geschikt terrein. Voor ons was het oog gevallen op een door de gemeente verlaten kweekkerij van bijna een hectare groot, gelegen aan de Laan van Poot tegen de Boschjes van Poot aan.

De pas opgerichte vereeniging mocht het genoeg smaken, dat haar dit terrein nog in het jaar 1926 in bruikleen werd afgestaan en dat de gemeenteraad van Den Haag haar zelfs een subsidie van f 500 verstrekke ter bestrijding van de kosten van inrichting.

De beplanting van den weinig vruchtbaren bodem van dit gebied vormt een geschiedenis van veel tegenspoed, waarvan ik U hoofdzakelijk alleen het eindresultaat zal mededeelen, daar dit onderwerp voor ieder grondgebied zijn eigen en andere historie zal hebben. Dank zij de hier broodnoodige deskundige voorlichting van den directeur van den Haagschen plantsoendienst (tevens lid van het bestuur der vereeniging) en van een paar zijner opzichters, is een bodembegroeiing bereikt, welke aan onze voornaamste wenschen voldoet. Over deze beplanting kom ik vanzelf te spreken bij de thans volgende beschrijving van de inrichting van den Haagschen Vogeltuin.

Om zooveel mogelijk gevrijwaard te blijven voor strooptochten van de vele katten, die in de woningen van het aan den Vogeltuin grenzende stadsdeel thuis hooren, is om het geheele gebied een hooge omrastering van kippengaas aangebracht, waarachter zich tegen den inkijk een meer dan manshooge meidoornheg bevindt. Geheel vrij van katten is de Vogeltuin nog niet, want dit jaar werd nog een laag broedende heggemus door zoo'n bezoeker van het nest af gevangen en opgepeuzeld.

Het bijna vierkante terrein wordt door een breed middenpad in twee helften gescheiden, die elk door meidoornheggen in vakken verdeeld zijn. Aanvankelijk waren deze meidoornheggen om de andere op ongeveer gezichtshoogte en op ongeveer een halve meter van den grond afgeknot, waardoor op die gesnoeide plaatsen een knoestige wirwar van takken en bladeren ontstond, waaruit als bij een knotwilg de heg weer verder omhoog schoot. Daar de ervaring ons geleerd heeft, dat vooral de op gezichtshoogte geknotte heggen geliefkoosde nestelplaatsen voor allerlei vogels opleveren, worden thans enkele van de dicht bij den bodem geknotte heggen ruim een meter hoger opnieuw geknot.

In de vakken zelf zijn verscheidene heesters en planten gezet, waaronder vele besdragers, zooals vlier, cotoneaster, duindoorn, lijsterbes, ribes, virginische kers, kardinaalsmuts, egelantier en andere rozen, die groote bottels voortbrengen.

Gedachtig aan het feit, dat het vogelleven midden in een bosch minder rijk is dan aan den rand en daarbuiten, is op enkele „aanvlieg- en uitkijkboomen” na al het hoge hout gekapt.

Ook over de lage bodembegroeiing wordt met zorg gewaakt. Sommige plekken vertoonen een dichte bosschage van braamstruiken en brandnetels, elders tieren welig weer andere gewassen.

Hier en daar zijn stapels van takken en twijgen aangebracht, die in het vroege voorjaar met groen van dennen worden bedekt, om den vroeg nestelenden lijsters een betere beschutting te verschaffen dan de dan nog vrijwel kale heggen en struiken kunnen geven. Twee groote takkenbossen zijn volkomen met *Polygonum baldschuanicum* overgroeid. Van deze takkenstapels wordt den geheelen broedtijd door druk gebruik gemaakt door merels, zanglijsters en heggemusschen; in den grootsten met *polygonum* overgroeiden stapel heeft ook wel een nest van een braamsluiper en een winterkoning verborgen gezeten. Bij het aanleggen van zulke stapels moet men er wel aan denken, het materiaal niet te dicht in elkander te duwen, want dan loopt men een kans, dat het resultaat een teleurstelling oplevert. Door er een paar ijzerdraden overheen te spannen voorkomt men het uiteen waaien bij stormachtig weer.

Tegen boomen en een loods en aan palen zijn nestkastjes met groote en kleine ingangen bevestigd.

Aan de achterzijde, buiten den Vogeltuon bevindt zich een heuveltje, waarop twee banken staan. Van dit plekje af hebben wandelaars een vrij uitzicht op een drink- en baadgelegenheid voor vogels, doordat de buitenheg aldaar laag gehouden wordt. Van deze observatieplaats blijkt het geheele jaar door druk gebruik gemaakt te worden door vogelliefhebbers en andere wandelaars. De vogelsoorten, die zich vooral in de tijden van den voor- en najaarstrek aldaar lieten waarnemen, vertegenwoordigen dan ook, zelfs behalve de straks te noemen broedvogels van den Vogeltuon, nog een belangwekkende groep. Om er enkele van te noemen: boschrietzanger, rietzanger, zwartkoptuinfluter, staartmees, sijs, pestvogel, grauwe en zwartgrauwe vliegenvanger, grauwe klauwier, wespandief, wielewaal, kruisbek, vink, blauwborst, fluter, distelvink, barmsijs, kleine bonte specht, midden-europeesche kanarie.

Voor schuwe vogels is nog een kleine drink- en baadgelegenheid op een rustiger plaats dieper in den tuin vervaardigd. In perioden van vorst worden beide drinkbakken zooveel mogelijk open gehouden, terwijl bij den grootsten bak nog een drinkbakje wordt gezet, waarin het water door een geringe verwarming boven het vriespunt wordt gehouden.

In de wintermaanden, vooral tijdens vriezende weer, worden op allerlei plaatsen in den tuin vetblokken opgehangen en zaad gestrooid. Voor het strooien van vogelvoer bij sneeuwval is een speciale voerhut gemaakt, die door een overdekking en een beschutting aan de windzijde een stuk van den bodem vrij van sneeuw houdt. Bij deze voerhut waren in den afgeloopen winter soms een paar honderd vogels te gelijk te zien.

De bouw van een bijna 6 meter hoge ruïne met 34 nestholten heeft tot nu toe nog niet het succes opgeleverd, dat er van verwacht werd. Wel zijn daar af en toe een kerkuil en een steenuil in gehuisvest geweest, en maken ieder jaar een paar vogels hun nest in de klimopbegroeiing, maar dit is lang niet in overeenstemming met de hoopvolle verwachtingen, die men van dit bouwwerk gekoesterd heeft.

Den „vasten medewerkers” van den Vogeltuin (enkele leden der Vereeniging) worden door wandelaars allerlei inlichtingen over tuin en waargenomen vogels gevraagd. Niet alleen worden deze steeds zoo goed mogelijk verstrekt, maar ook verleent dit „personeel”, gedachtig aan het met dien tuin beoogde paedagogische doel, zijn medewerking, dat de Vogeltuin buiten den broedtijd onder zijn deskundige leiding bezichtigd kan worden. Wat dit op den langen duur voor uitwerking op het grootstadspubliek zal hebben, is moeilijk te voorspellen en zeker niet in cijfers uit te drukken, maar de gunstige invloed zou reeds hieraan te merken kunnen zijn, dat in tijden van vorst door het publiek allerlei vogelzaad aan den Vogeltuin wordt bezorgd of op de daarvoor bestemde open ruimte voor den grooten drinkbak wordt gestrooid, op welke plaats dan ook dikwijls brood, stukken vet en spek over de omrastering worden geworpen.

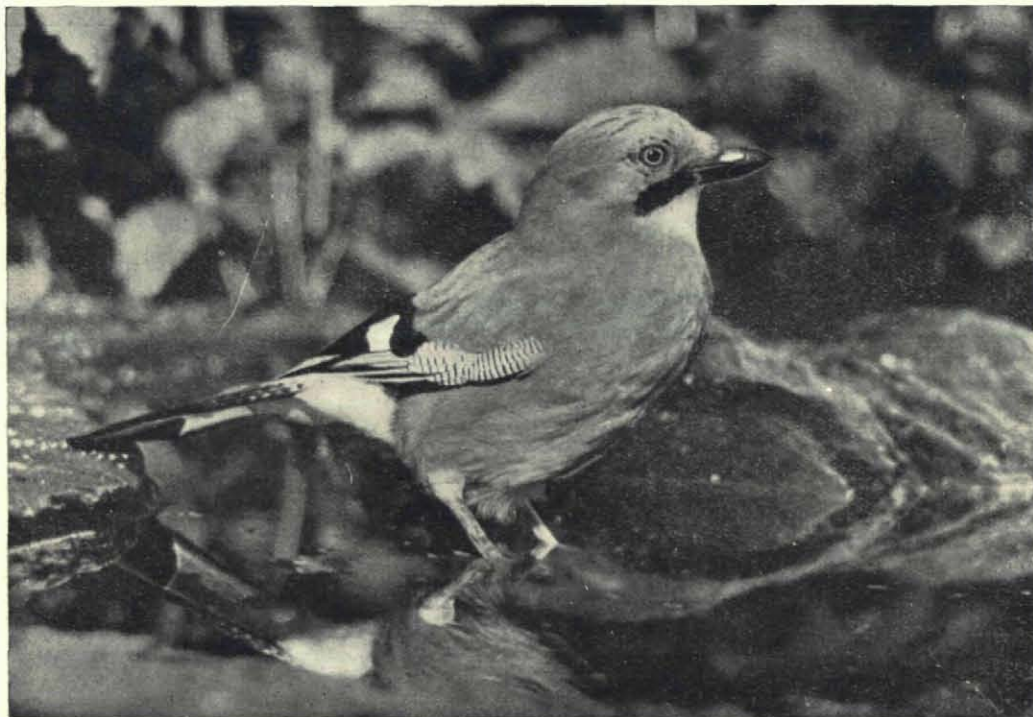
Nu wij het hier toch over de paedagogische waarde van den Vogeltuin hebben, mag niet onvermeld blijven, dat de eerste aanleg van dit terrein door leerlingen van H.B.S.-en en Gymnasia is verricht. Terecht wordt hierover in het tweede jaarverslag (1927—1928) der Vereeniging opgemerkt, dat dit voor die jongelui op lateren leeftijd een aardige herinnering kan zijn, nog medegeholpen te hebben aan de instandhouding van de vogelwereld van deze stad.

Is door de hoge omrastering van het terrein de kattenplaag vrijwel voorkomen, tegen te dicht in de nabijheid van den tuin verblijvende vlaamsche gaaien, zwarte kraaien en eekhoorns treedt een enkele maal een arbeider van den gemeenteplantsoendienst op, die een vergunning voor het dooden van schadelijke vogels met een geweer bezit. Toch hebben vooral de vlaamsche gaaien nog wel eens leelijk onder de broedsels huisgehouden: op een dag zagen wij een vlaamsche gaai met een jongen vogel in den bek op onze komst ijlende den tuin verlaten, bij een paar nesten troffen we toen enkele jonge lijsters met open gescheurde en leeg gevreten buik aan. Na zoo'n voorval

besluit je weer een paar van die prachtig gevederde roovers te laten opruimen.

Aanvankelijk zijn in den Vogeltuon verscheidene vogels geringd; maar toen wij na enkele jaren nog geen van onze geringde jongen in den tuin teruggezien hadden en dus de overtuiging mochten gaan huldigen, dat deze elders een onderkomen gaan zoeken, is met het oog op de rust in den tuin vrijwel niet meer geringd.

Misschien worden het volgende broedseizoen wèl onze oude winterkoningen van een gekleurd ringetje voorzien, maar dit heeft dan een ander doel. Over de zoogen. mannetjesnesten van dezen vogel blijken thans vele vogelkenners van meening te

Een onwelkome bezoeker van den Vogeltuon. Foto Carl van't Oever.

zijn, dat deze nesten geen „speelnesten” zijn, maar een gevolg van het polygame karakter van het mannetje. Tot nu toe hebben wij nog niets van dien aard kunnen ontdekken, hetgeen geenszins wil zeggen, dat deze nieuwe leer onjuist zou zijn. Wel namen wij waar, dat de uitgevlogen jongen verscheidene nachten in het „speelnest” van hun vader doorbrachten, en dat een ander speelnest voor een middagslaapje van vader en moeder gebruikt werd. In de middaguren heb ik namelijk de beide oude vogels uit hetzelfde „mannetjesnest” gehaald. Erg schrokken ze daar niet van, want het mannetje ging op twee meter afstand lustig zitten zingen en beiden keerden weer regelmatig naar dit nest terug.

Het zal hierna wel overbodig zijn te verklaren, dat de Vogeltuon een unieke ge-

legenheid voor rustige vogelwaarnemingen biedt, temeer daar er tusschen de vaste werkers in dien tuin en vele vogels een vertrouwdheid ontstaat, welke men maar zelden tusschen mensch en vogel zal aantreffen. Hierbij moet ik nog vermelden, dat bij den grooten drinkbak een schuilhut is gemaakt, voornamelijk bestemd voor het maken van films en fotografische opnamen.

Thans nog iets over de resultaten in de diverse broedseizoenen bereikt. Waren er in de eerste jaren vermoedelijk niet veel meer dan 15 à 20 nesten in den Vogeltuin, in het jaar 1934 werden er reeds 50 gevonden, die door 162 jonge vogels werden verlaten. Het jaar 1935 vertoont door het ongunstige weer eenigen teruggang: 63 nesten met slechts 118 uitgevlogen jongen. Het jaar 1936 geeft weer een grooten sprong voorwaarts: 93 nesten, terwijl 213 uitgevlogen jonge vogels werden geteld. Maar geen jaar is nog zoo gunstig geweest als 1937: 104 nesten met 315 jonge vogels, en dit op een terreintje van nog geen hectare groot! Door ongunstige atmosferische invloeden vertoonen de jaren 1938 en 1939 vergeleken met het record-jaar 1937 weer eenigen teruggang; in 1938 88 nesten met 235 uitgevlogen jongen en in 1939 82 nesten, die door 212 jonge vogels verlaten werden.

Er hebben 20 vogelsoorten in den Vogeltuin gebroed, namelijk de merel, zanglijster, winterkoning, houtduif, tortelduif, spotvogel, tuinfluiter, grasmusch, braamsluiper, wilde eend, spreeuw, boerenzwaluw, roodborst, gekraagde roodstaart, fitis, koolmees, pimpelmees, heggemus, nachtegaal en een heel enkelen keer een huis-musch, terwijl ieder jaar een koekoek een ei in een of meer nesten van heggemussen deponeerde (eenmaal, toen wij haar enkele dagen tevergeefs naar zoo'n nest in een houtmijt hadden zien zoeken, in dat van een merel).

Afgezien van de reeds genoemde gemeentelijke subsidie zijn en worden alle kosten voor onderhoud van den Vogeltuin gedragen door de in den aanvang van mijn artikel genoemde vereeniging, welke thans ruim 2000 leden telt, die jaarlijks een minimum-contributie van f 1.— betalen. Hiervoor ontvangen zij dan nog ieder jaar een premie, de laatste jaren in den vorm van een boekje, welks inhoud de liefde en belangstelling voor de natuur tracht te versterken of op te wekken.

Indien er gemeenten, vereenigingen of particulieren zijn, die het Haagsche voorbeeld zouden willen volgen, dan is de Algemeene Vereeniging voor Natuurbescherming voor 's-Gravenhage en omstreken (secretaris D. Laverman, Ieplaan 191) natuurlijk gaarne bereid hun daarbij zooveel mogelijk van voorlichting te dienen. Het was dan ook een verheugende boodschap, toen dit jaar een Zwollenaar ons kwam berichten, dat men in de nabijheid van zijn woonstad, in Wezep, met het aanleggen van een vogeltuin was begonnen. Vandaar tot slot de vraag: wie volgt?

E. NIEUWENHUIS.